

I švedikani vakciniribaskiri programa

VAKINIRIBE E ČHAJENGE PROTIV HPV

Kotar o jekto januari 2010 berš ko phravdo vakciniribaskoro programi čhivela pe e čhavenge jek nevi vakcina. I vakcina dela arakhibe protiv virus so kerela te astarel pe rako ko dajanibaskoro (matericakoro) drumo, odoleske akava nudinela pe sa e čhajenge soj bijame taro 1999 pa nakari. O čhaja ovena vakcinirime kotar e školakiri medicikani phen keda džana ko 5-to ja 6-to klasi.

Tu so sian daj/dad

I nevi vakcina arakhela komaj 70 procentia kotar rako ko dajanibaskoro (matericakoro) drumo. Mangela te phenel pe kaj isi riziko te astarel pe odova mada manuš tano vakcinirimo. Odoleske but i važno te kompletirinel pe i vakcinacia odolea so džala pe redovno ko ginekologikane celengiri probengiri kontrola, odola kontrole nudinena pe ponodori ko dživdipe. O čhaja so vakcinirinena pe ko terne berša ja pale ko bare berša thaj so džana ko celengere kontrole, olende isi but šukar arakhibe protiv akava rako.

Tu sar daj/dad, angleder te rešine dali i čhaj ka vakcinirinel pe, tut šaj isi pučiba. Sar šaj jek vakcina te arakhel protiv rako? Sar kerela pe o vakciniribe? Akate isi odgovoria bašo asavke obična pučiba

Sar šaj jek vakcina te arakhel protiv rako?

O virus so kerela te ovel rako ko dajanibaskoro (matericakoro) drumo anavjarela pe Humana papllomvirus (HPV). O virus astarela pe kotar seksualikano kontakti, but čhaja ka oven ki asavki situacia disavo puti ko dživdipe. I infekcia but vare na primetinela pe thaj o than sastljola korkori pestar.

Jek tikno kotor taro okola so astarena ovela olen infekcia but berša, tigani isi riziko o cele ko dajipaskoro drmo te meninen pes. Akala cele so menindžovena te na ikaldže pe ko vreme ola šajte oven rako.

Isi but šela vrste virusia, najhari 14 olendar šaj te keren te ovel rako. I vakcina dela pe protiv duj virusia kola so najviše kerena te ovel akava nasvalipa. Ki praksa i vakcina dela arakhiba protiv 70 procentia rako ko dajanibaskoro (matericakoro) drumo.

I vakcina dela arakhiba samo manuš te nane zarazimo angleder o vakciniribe. Odoleske važno tano i vakcina te lel pe angleder o seksualikano kontakti pale sigate palo o prvo seksualikano kontakti.

I vakcina thaj e celengere probe tane komplimenti bašo arakhibe kotar rako ko dajanibaskoro drumo

Panda akana isi jek efektikano način te arakhel pe manuš kotar rako ko dajanibaskoro drumo odoleske so isi o švedikano celengoro probengoro programi. O programi nudinela pe sa e džuvlunge kotar 23 dži ko 60 berša, ola šaj redovno te keren celengere probengere kontrole. Akava dikhljaribe tano ednostavno thaj bizi dukh. O cili tano te dikhel pe dali isi disave celengere promene ki dajanibaskiri tapa thaj ko dajanibaskoro drumo angleder te ovel rako. Akava programi kerela pe panda kotar o 1960 berša thaj odova kerdža te na meren but manuša kotar rako ko dajanibaskoro drumo.

But i važno o čhaja so vakcinirinena pe te keren thaj o celengoro probengoro kontrole sar bare manuša odoleske so olende nane 30 procentia arakhibe protiv rako ko dajanibaskoro drumo.

O čhaja so vakcinirinena pe thaj keda ovena bare lena than ko celengoro probengere kontrole, olende ka ovel pozoralo arakhibe protiv akava nasvalipe. Akale kombinaciaja računinela pe kaj ki Švedia ka oven arakhle bute džuvlengoro dživdipe.

Sar ovela o vakciniribe?

I vakcina dela pe kotar e školakiri medicikani phen. I vakcina čhivela pe ko musiakoro upruno muskuli kotar i avrutni strana. Kaj te šaj te ovel pferdo efekti o čhaja trebela te len trin inkekcije ko jek periodi kotar o pandž dži ko epta masekia.

Save bimangleoviba šaj te del i vakcina?

Ko buteder čhaja na ovela olen bimangleoviba. Okola bimangleoviba so ovena ola tane buteder običa nego neobična, ko primer kote so posavela pe o than šaj te ovel hari lolo, hari te dukhal o than ja pale šuvlo. Disavenge ovela pharo ko vogi (per-

ibe pharipe, čhadibe ja pale proliv), šereskiri dukh, dukh ko muskulia ja pale osetinena pe čhinde.

O naobična bimangeoviba tane godi iraniba, kerleskiri infekcia, zoraljojbe o than kori so posavdilo ja pale zdrvindžovola trujal o than kori so posavdilo.

Fakta bašo o rako ko dajanibaskoro drumo

O švedikane džuvlja so ovena nasvale kotar akava nasvalipe ola tane obično trujal 54 berš. But maškar olende sine zarazime kotar HPV keda sine olen 20 berša. Akale viruseskiri infekcia ačhola but berša thaj ponodori kerela o celia te oven javera. Vreame akava javeripe ovela ko rako.

O rako ko dajanibaskoro drumo tano jek pharo nasvalipa. Sakova berš ko sumnal merena komaj 250 000 džuvlja kotar akava nasvalipa.

Ki Švedia sakova berš astarena komaj 450 džuvlja akava nasvalipa, komaj 150 olendar merena. I statistika kotar akala seriozikane slučaja sikavena kaj but i važno te džal pe redovno ko celengere probibaskere kontrole. Ofto džuvlja taro deš so astardže rako ko dajanibaskoro drumo ola na gele redovno ko kontrole ja pale na gele hič.

Obična pučiba

O čhaja soj vakcinirime protiv rako ko dajanibaskoro drumo, isi olen pherdo arakhibe protiv akava nasvalipe?

Na, i vakcina arakhela komaj 70 procentia kotar rako ko dajanibaskoro drumo.

Te nane akala celengere probengere kontrole nepotrebna odoleske so isi vakcina protiv rako ko dajanibaskoro drumo?

Absolutno na, odoleske so o čhaja soj vakcinirime ovena 30 procentia bizo disavo arakhibe protiv rako ko dajanibaskoro drumo. Odoleske but i važno thaj okola soj vakcinirime te len i ponuda so nudinela pe e džuvleng taro 23 berš te džan ko ginekologikane celengere probengere kontrole.

Potrebno tani i vakcina thaj akana keda isi jek nevo način te dikhen pe e celengere javeroviba angleder te oven rako ko dajanibaskoro drumo?

O rodkeriba (istražiba) sikavela kaj i kombinacia vakcina thaj celengere probengere kontrole barakerena o arakhibe protiv akava nasvalipa, odova šparinela bute džuvlengoro dživdipa.

Trebela te lel pe pale nevi vakcina ponodori?

Odova panda na džanela pe o čhaja so vakcinirinena pe akana dali ka trebel thaj keda ka trebel te lel pe pale. Odoleske o Socialikano ingaribe ka pratinen but šukar o o prvo rodkeribe (istraživibe) keda i ko pučibe e vakcinakoro arakhibe te šaj te ovel pe sigurno kobar vreme arakhela i vakcina.

Soske dela pe i HPV vakcina samo e čhajenge?

Odoleske so dži akana o rako ko dajanibaskoro drumo astarena samo o džuvlja, odoleske dži akana studirindža pe e vakcinengoro efekti upro čhaja. Kerena pe studie te dikhel pe kobar šaj akaja vakcina te del arakhibe e čhavage protiv javer rakongere tipia.

Mangea te džane buteder?

Angleder sa kontaktirin e školakoro sastipaskoro arakhibe.

VAŽNO

Angleder o vakciniribe – Vaker dali isi tle čhaja alergija ja pale dali reagirindža ki disavi javer vakcina.

Palo vakciniribe – Te dikhljan kaj diso nane obično ki tli čaj kontaktirin e školakere sastipaskoro arakhibe.